

Віталій НАЗАРЕЦЬ,

доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови і літератури
та методик їх навчання
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної
академії імені Тараса Шевченка,
м. Кременець, Україна
ORCID: 0000-0003-4980-5937
e-mail: nazarets1@ukr.net

Володимир ЛАВРЕНЧУК,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
методики викладання і змісту освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-0413-3500
e-mail: v.lavren4@ukr.net

ТЕМАТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНСЬКОЇ УРБАНІСТИЧНОЇ ЛІРИКИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

Анотація. У статті представлено аналіз тематичних пріоритетів української урбаністичної лірики кінця ХІХ – початку ХХ століть. Схарактеризовано ліричні твори українських поетів, зокрема П. Грабовського, В. Самійленка, М. Старицького, Лесі Українки, П. Карманського, Олександра Олеся, М. Вороного, Г. Чупринки, С. Черкасенка, М. Семенка та ін., в семантиці яких найбільш послідовно та яскраво засвідчено тематичний зв'язок із урбаністичною художньою проблематикою.

Окреслено тематичні пріоритети художньої еволюції дискурсу міста в українській поезії кінця ХІХ – початку ХХ століть, що наявні у творах її представників та засвідчені у площині ідейно-тематичної проблематики, жанрово-стильових принципах художньої

організації міського поетичного дискурсу, специфічних прийомів його поезики.

Доведено, що серед предметних реалій міської поезії кінця ХІХ – початку ХХ століть домінують образи вулиць і вуличного натовпу, міських будівель, засобів транспорту, зокрема потягу, трамвая, літака, а також змальовуються такі міські реалії, як ліхтар, магазин, кав'ярня, сад, зоопарк, міський парк розваг, цирк, кінотеатр, вар'єте, аптека та ін. Крім власне об'єктів міської забудови та транспортної інфраструктури поети-модерністи активно вводять у свої твори й окремі предметні атрибути міста, такі як асфальт, метал, каміння, скло, дим, електрика та ін.

Ключові слова: міська лірика, урбаністична тематика, міський топос, образ міста.

Vitaliy NAZARETS,

Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Ukrainian Language,
Literature and Training Methods,
Regional Humanitarian and Pedagogical Academy
of Taras Shevchenko,
Kremenets, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4980-5937
e-mail: nazarets1@ukr.net

Volodymyr LAVRENCHUK,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Department of Teaching Methods
and Educational Content,
Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-0413-3500
e-mail: v.lavren4@ukr.net

THEMATIC PRIORITIES UKRAINIAN URBAN LYRICS AT THE END OF THE XIXTH – EARLY XX THE CENTURY

Abstract. *The article deals with the analysis and systematisation of the thematic priorities of Ukrainian urban lyrics of the late nineteenth and early twentieth centuries.*

The theoretical and methodological basis of the study is the historical and literary, historical and cultural, comparative, typological, as well as general scientific methods (synthesis, generalisation, systematisation, etc.).

The object of the study is the lyrical works of Ukrainian poets whose semantics most consistently and vividly demonstrate a thematic connection with urban artistic issues, in particular P. Grabovsky, V. Samoilenko, M. Starytsky, Lesya Ukrainka, P. Karmansky, Oleksandr Oles, M. Voronoi, H. Chuprynka, S. Cherkasenko, M. Semenko, and others.

The subject of the study is the thematic priorities of the artistic evolution of the city discourse in Ukrainian poetry of the late nineteenth and early twentieth centuries, revealed in the works of its representatives and attested in the plane of ideological and thematic issues, genre and style principles of artistic organisation of the urban poetic discourse, specific techniques of its poetics.

The scientific novelty of the obtained results lies in the fact that the study characterises a set of basic semantic models of depicting the discourse of the city in Ukrainian urban lyrics of the late nineteenth and early twentieth centuries.

As a result of the study, it has been established that in the period of the late nineteenth and early twentieth centuries the theme of the city was finally established in Ukrainian lyrics as a separate and full-fledged thematic phenomenon of contemporary poetry.

In the works of modernist poets, urban issues are significantly expanded. Along with the traditional social and national-patriotic issues of the realists, the urban poetry of the late nineteenth and early twentieth centuries also contains numerous references to cultural, existential, and metaphysical issues. Among the subject realities of urban poetry of the late nineteenth and early twentieth centuries, images of streets and street crowds, city buildings, means of transport dominate, and such urban realities as a lamp-post, a shop, a coffee shop, a garden, a zoo, a city amusement park, a circus, a cinema, a variety show, a pharmacy, etc. are depicted. In addition to the actual objects of urban development and transport infrastructure, modernist poets actively introduce into their works certain object attributes of the city, such as asphalt, metal, stones, glass, smoke, electricity, etc.

Key words: *urban lyrics, urban themes, urban topos, urban image.*

Постановка проблеми. До важливих тематичних пріоритетів сучасного українського літературознавства належать питання вивчення поезики міського, зокрема поетичного тексту. Сюжетно-тематичний діапазон поетичного міського тексту української літератури надзвичайно широкий та різноманітний й потребує комплексного філологічного дослідження.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. До перших спроб літературно-критичних реценцій теми міста в українському літературознавстві відносимо розвідки О. Білецького, С. Єфремова, М. Зерова та ін. Серед сучасних літературознавчих розвідок, присвячених темі міста, на пріоритетну увагу заслуговують дослідження Г. Грабовича («Мітологізації Львова: відлуння присутності та відсутності») (2005), Ю. Коваліва («Українська поезія першої половини ХХ ст.») (2000), Т. Гундорової («Київ як топос: міфологічна парадигма») (2001), С. Андрусів («Модус національної ідентичності. Львівський текст 30-х рр. ХХ ст.») (2000) та ін. Водночас слід констатувати, що міська тематика в працях українських літературознавців не досліджена достатньо повно й систематично. Отже, багато її аспектів потребують подальшого, більш поглибленого вивчення та деталізації. У цьому й вбачаємо актуальність нашого дослідження, мета якого полягає у характеристиці та систематизації тематичних пріоритетів української урбаністичної лірики кінця ХІХ – початку ХХ століть.

Завданнями нашої розвідки є характеристика сукупності основних семантичних моделей міського поетичного дискурсу української урбаністичної лірики кінця ХІХ – початку ХХ століть, його проблематики, поезики, специфіки жанрово-стильової організації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Період кінця ХІХ – початку ХХ ст. ознаменував новий етап розвитку української урбаністичної лірики, яка, фактично, саме в цей час, як і в більшості країн Європи, остаточно стверджується як окремий і повноправний тематичний феномен сучасної поезії. Художню специфіку цього хронологічного етапу розвитку вітчизняної поезії визначає взаємодія і боротьба двох різноспрямованих художніх тенденцій – народницької, що продовжувала реалістичні традиції літератури ХІХ ст., і модерністської, що заклала нові, суголосні тенденціям загальноєвропейського літературного розвитку художні традиції та канони. Серед інших тем, до яких зверталися вітчизняні митці, – тема міста, його художнього осмислення займала важливе місце у поетів як реалістичного, так і модерністського напрямів.

Реалістичні традиції міської лірики цього часу продовжували поезії І. Франка, П. Грабовського, Олени Пчілки, В. Самійленка, М. Старицького, І. Гушалеви́ча, М. Кононенка. Модерністська урбаністична лірика періоду кінця ХІХ – початку ХХ ст. репрезентована творчістю Лесі Українки, О. Маковей, М. Вороного, В. Еллана-Блакитного, П. Карманського, Олександра Олеса, М. Рильського, Г. Чупринки, С. Черкасенка та М. Семенка.

У площині міської лірики, що тяжіла до реалістичної поезії, загалом домінує традиційна для означеного напрямку суспільно-історична та соціальна проблематика, пов'язана з мотивами протесту проти національного гноблення України, її пригніченого становища в складі російської імперії, критика нещадної

експлуатації та визиску, що супроводжували життя мешканців міста, які належали до найнижчих його соціальних прошарків. Стародавні руїни українських міст пробуджують спогади про гідне минуле української держави, яке протиставляється сумній історичній сучасності (І. Гушалевич «Дума над Галичем», М. Кононенко «Батурицькі руїни» та ін.).

Образ капіталістичного міста привертає увагу поетів-реалістів насамперед у розрізі життєвої долі його пригнобленого люду, тяжких економічних та суспільних умов, у яких змушені проживати знедолені мешканці міста.

Наймані працівники жорстоко експлуатуються (П. Грабовський «Робітниківі», «Швачка»), що нерідко призводить до виробничих травм та каліцтва (В. Самійленко «Рука в колесі»), змушені жебракувати (В. Самійленко «Вуличний хлопець»), або на догоду ситим і багатим продавати себе, займаючись проституцією (М. Старицький «Місто спить, мглою густо повіті...»). У традиційне для реалістичної проблематики протиставлення світу бідних і багатих уплітаються сатиричні нотки (В. Самійленко «Ліхтар»), звучить різка критика чиновництва і міської псевдоінтелігенції (І. Франко «Похвала Дрогобича»).

У силу специфічного характеру українського модернізму, який, особливо на початкових етапах свого розвитку, тематично був зорієнтований на коло тем, близьке й для народницької літератури, не уникала національно-патріотичних та соціально-критичних мотивів й модерністська урбаністична лірика. Міські образи, що навіюють роздуми національно-патріотичного звучання, постають із творів Лесі Українки («Подорож до моря», «Бахчисарай»), О. Маковея («Подорож до Києва», «На Лисій горі»), П. Карманського («Під дубом Т. Тасса», «Над морем», «Римська елегія»), А. Кримського («В Трапезунді»). Хвилі революційних заворушень, що охопили російську імперію та її великі міста на початку ХХ століття, у багатьох українських поетів отримують схвальний відгук, підкріплені утопічними надіями на близьку «сподівану волю» (П. Карманський «Зазивний маніфест», В. Еллан-Блакитний «Маніфестація», Олександр Олесь «З гарячих вулиць, залитих кров'ю...»):

Нехай проклятий Вавілон
Несе на нас ярмо, кормигу, –
Впаде довічний наш полон,
Розіб'єм щент неволі кригу!
Ганьбу московської труни
Колись скрашали тільки мрії, –
Тепер ми вільні сини
І не підхилим більше виї
(Черкасенко, 1991, с. 136).

Непривабливі соціальні аспекти життя капіталістичного міста, цього «лютого, стотисячоголового звіра» (М. Вороний), також складають один з основних тематичних пріоритетів модерністської урбаністичної лірики (Леся Українка «Дим», Олександр Олесь «У містах блищать будинки...»), С. Черкасенко цикл «В царстві праці», Г. Чупринка «Жертви буднів»). Водночас соціально зорієнтований образ міста в ліриці поетів-модерністів художньо ускладнюється, доповнюється флером романтичності та утаємниченості,

інтерпретується через складну систему символів, які, зрештою, переакцентують увагу із зовнішніх, опосередкованих атрибутів міста (соціальних, суспільно-політичних, національних категорій життя міста, тобто тих тематичних точок перетину, які еднають ранній вітчизняний модернізм із народницько-реалістичною літературою) на характеристику його самого, спробу усвідомлення його єства, його не лише соціальної, але й глибинної, метафізичної суті.

У творах поетів-модерністів змінюється, власне, й сама усталена в народницько-реалістичній літературі оцінна парадигма, в межах якої місто сприймалося майже виключно через протиставлення селу, природності його життя, моральним чеснотам його мешканців, які в міських умовах спотворюються, нівелюючи людську особистість, її моральну основу, систему її світоглядних орієнтирів та ціннісних мотивацій. Натомість у межах модерністської оцінної парадигми місто включається в систему більш складних і різноспрямованих опозицій (місто – село, місто – природа, місто – цивілізація, місто – суспільство, місто – нація, місто – людина тощо), кінцева мета яких полягає не в тому, щоб у художньо переконливій формі засвідчити деструктивну роль міста в житті людини, а у спробі усвідомити місто як такий складний феномен суспільно-історичного розвитку цивілізації, який, попри наявні негативні аспекти свого впливу на свідомість людини, виступає й як закономірний етап формування та розвитку людської цивілізації, важливий чинник самоусвідомлення людської особистості, її матеріальних, моральних, духовних прагнень та потреб, як не лише деструктивна, а й життєдайна сила, яка не тільки створює сприятливе середовище для всебічного розвитку людини, але є й необхідною умовою згуртування суспільства, запорукою становлення держави та нації, гарантом збереження історичної пам'яті минулих поколінь, центром соціально-політичного, наукового, мистецького життя, каталізатором тих тенденцій, які пов'язують сьогодення з майбутнім.

Саме зі зміною такої оцінної парадигми, зокрема, пов'язаний і той факт, що умовно-есхатологічна оцінна модель сприйняття міста в реалістично-народницькій поезії в модерністській урбаністичній ліриці найчастіше поступається місцем амбівалентній оцінній моделі. Саме такий образ міста-звіра, жахливого і прекрасного одночасно, одним із перших в українській урбаністичній ліриці створює М. Вороний:

І знов живе, лютує звір
Стотисячоголовий!
Його життя – кип'ячий вир,
Жахливий і чудовий...
В ньому і поклики грізні,
І журні антифони.
Музика, танці і пісні,
Стогнання і прокльони... (Вороний, 1996, с. 33).

Створюючи образ міста, М. Вороний орієнтувався на здобутки західноєвропейської урбаністичної лірики, зокрема на ті, які були засвідчені в поезії Ш. Бодлера та Е. Верхарна, і хоча кількісно не надто збагатив вітчизняну міську лірику, в якісному відношенні заслужив право вважатися засновником модерністської урбаністичної лірики і одним із найбільш яскравих її

творців.

Вводячи у вітчизняну поезію урбаністичні мотиви, поети-модерністи суттєво розширюють і коло її проблематики. Поряд із традиційною для реалістів соціальною та національно-патріотичною проблематикою в міській ліриці модерністів кінця XIX – початку XX ст. спостерігаємо й численні звернення до культурологічної (І. Франко «Українсько-руська студентська мандрівка 1884 року», Леся Українка «Подорож до моря», П. Карманський «В Гетсимані»), екзистенційної (Олена Пчілка «Волинські спогади», Леся Українка «...Так прожила я цілу довгу зиму», М. Вороний «Намисто», П. Карманський «В Римі», «Сніг в Римі», «На Капітолю», Олександр Олесь «Прощай, як мертве місто спить...», «В кафе, наповненім юрбою», «Ах, як любив я в кірху Стефана...», «Сьогодні на Рингу, в вітрині...»), М. Семенко «Запитання», «Асфальт», «Улиця»), метафізичної (П. Карманський «Горить...»), М. Вороний «Звір») проблематики.

Про поступове посилення інтересу з боку українських митців до міської тематики, її сюжетів та образів красномовно свідчать й інші факти. Наприклад, якщо початково звернення до теми міста, прикметних ознак міського топосу в творах більшості представників як реалістично-народницького, так і модерністського напрямів загалом були поодинокими та фрагментарними, то на рубежі віків з'являються поети, які звертаються до цієї теми вже систематично. Про це, зокрема, свідчить поява перших поетичних циклів, у яких твори міської лірики згруповані їхніми авторами за тематичною ознакою. Хронологічно першим з'явився поетичний цикл О. Маковея «Подорож до Києва» (1897), який складався із 10 творів, нав'язаних враженнями, що їх отримав поет під час таємної (під чужим паспортом) мандрівки до Києва з метою налагодження зв'язків між українською творчою інтелігенцією, яка була на той час розділена кордонами двох імперій – Австро-Угорської та російської. Київська тематика, що прозвучала в назві циклу, втім, не отримує виразного урбаністичного спрямування: поета передусім цікавить суспільно-історичний та соціально-політичний зріз столичного міста.

Аналогічну тематику, в якій домінують різкі соціально-критичні мотиви, розгортає й хронологічно другий у часі міський поетичний цикл «В царстві праці» (1906), що належить С. Черкасенку, але вже з початку 10-х років XX ст. один за одним з'являється ціла низка поетичних циклів – М. Вороного «Співи старого міста» (1912), С. Черкасенка «Усміх міста» (1913), «Діти міста» (1913), «Місто» (1920), в яких міська тематика, оформлена засобами модерністської поетики, розгортається в доволі деталізованих картинах життя капіталістичного міста з його чітко окресленими предметними деталями, фрагментами міської забудови та їх внутрішнього інтер'єру.

Образ міста в реалістичній ліриці практично позбавлений ознак предметної окресленості і дається взнаки не як візуально деталізована картина, а швидше, як сукупність певних чинників суспільно-історичного, соціального, морального порядку, які активно (і в більшості випадків негативним чином) впливають на людську особистість, умови її проживання та праці.

З усіх ймовірних різновидів міського топосу (власне урбаністичний, індустріальний, архітектурний, пейзажний, історіософський) реалістична лірика достатньо активно використовує лише елементи двох останніх: пейзажного (Олена Пчілка «Волинські спогади», І. Франко «Українсько-руська студентська мандрівка 1884 року», І. Гушалевич «Дума над Галичем», М. Кононенко «Батурицькі руїни») та історіософського (І. Франко «Українсько-руська студентська мандрівка 1884 року», М. Кононенко «Батурицькі руїни»), фактично, за деякими винятками, ігноруючи власне урбаністичну складову, що виявлена в цих творах лише опосередковано, загальною вказівкою на місце або обставини дії. На противагу канонам реалістичної тематики та поетики, в творах поетів-модерністів образ міста поступово набуває реальних прикметних ознак, деталізується через сукупність численних предметних реалій, що, зрештою, створюють панорамну і довшену картину міського життя.

Власне урбаністичний міський топос у реалістичній і, в першу чергу, модерністській поезії рубежу століть уже представлений численними предметними реаліями міста, серед яких домінують образи вулиць і вуличного натовпу (П. Грабовський «Робітників», Леся Українка «Подорож до моря», С. Черкасенко «Бліді ягоди», «Кертнерштрассе», Г. Чупринка «Жертви буднів», М. Семенко «Етюд», «Улиця», «Улиці», «Місто», «Містична магістраль», «Замішання в місті»), будівель (М. Старицький «Місто спить, мглою густо повіті...»), Олександр Олесь «У містах блищать будинки...»), «Будинки»), машин та виробництва (В. Самійленко «Рука в колесі», «Вуличний хлопець», С. Черкасенко «В царстві праці»), засобів транспорту, зокрема потягу (Леся Українка «Подорож до моря», М. Семенко «Кондуктор», «З потягу», «На пероні»), автомобіля (М. Семенко «Запитання», «Місто», «Місто літом»), трамвая (М. Семенко «Вагоновод»), літака (М. Семенко «Авіатор»), а також змальовуються такі міські реалії, як ліхтар (В. Самійленко «Ліхтар»), газета (О. Маковей із збірки «Подорож до Києва», М. Семенко «Газетяр»), магазин (Олександр Олесь «Сьогодні на Рингу, в вітрині...»), кав'ярні (Олександр Олесь «В кафе, наповненім юрбою...»), «Пратер! Пратер! Сон дитячий...»), М. Семенко «Кафе», «Білі столики», «В кафе»), сад (М. Семенко «Міський сад»), зоопарк (Олександр Олесь «Весна, Шенбрун і липові алеї...»), міський парк розваг (Олександр Олесь «Пратер! Пратер! Сон дитячий...»), цирк (М. Семенко «Цирк»), кінотеатр (М. Семенко «Кіно»), вар'єте (С. Черкасенко «У вар'єте»), аптека (М. Семенко «Роберт»). Крім власне об'єктів міської забудови та транспортної інфраструктури поети-модерністи активно вводять у свої твори й окремі предметні атрибути міста, такі як асфальт, метал, каміння, скло, дим, електрика (М. Вороний «Звір», М. Рильський «Крізь арку сонце червоніє», М. Семенко «Асфальт», «Місто», «Димар», «Міркування», «Дим і грюк»):

Уранці місто загуло,

Розбуджене гудками;

Залізо, камінь, мідь і скло

Озвались голосами (Вороний, 1996, с. 33).

У модерністській поезії рубежа століть

спостерігаємо й перші спроби зображення елементів архітектурного (П. Карманський «В Римі», Олександр Олесь «Ах, як любив я кірху Стефана...») та індустріального (М. Семенко «Поема майбутнього») топосу.

Суттєво розширюється в модерністській ліриці й сама поетична географія міст та країн, в яких вони розташовані. Якщо в реалістичній поезії міський елемент пов'язаний переважно з українським міським текстом, за винятком окремих творів, то поети-модерністи, не оминаючи, звісно, вітчизняну міську географію, більш активно засвоюють і вводять в урбаністичну лірику зарубіжний міський текст: єгипетський (Леся Українка «Весна в Єгипті», «Сон»), італійський (П. Карманський «Під дубом Т. Тасса», «Римська елегія», «В Римі», «Сніг в Римі», Леся Українка «Дим»), турецький (А. Кримський «В Трапезунді», «Українське кладовище в Туреччині»), французький (Олександр Олесь «Шаліє надія. Париж великий...», «Париж»), австрійський (Олександр Олесь «В кафе, наповненім юрбою...»), «Ах, як любив я в кірху Стефана...»).

Просторова модель міста в ранній модерністській поезії найчастіше виокремлюється в геополітичних координатах, коли те або те закордонне місто чи країна зіставляються з українським, або ж історичне минуле міста протиставляється гнітючим соціально-політичним реаліям його сучасного становища. Перші спроби деталізації внутрішньої просторової моделі міста також належать поетам-модерністам, і чи не найпершим художнім досвідом такого узагальнення є невеличка картинка міського життя у поезії Лесі Українки «... Так прожила я цілу довгу зиму...»:

...стіни чотири тісно оточили
Мене навколо: се ж увесь мій світ.
Там, за вікном, я чую світ інакший
Шумить-гуде, веде свою розмову.
І гуркіт повозів, і людські голоси,
Дзвінки трамваїв, гомін паровозів
Зливаються в одну тремтячу ногу.
Мов тремоло великої оркестри.
І день і ніч гуде ота музика.
Який шумливий світ там за вікном!...
(Українка Леся, 1975, с. 244).

Яскраві розгорнуті образи з предметною деталізацією внутрішнього простору міста в подальший період рубежу XIX–XX століття створять С. Черкасенко («З балкону») та М. Семенко («Прожекторний промінь», «Місто», «Interieur», «Дим і грюк», «Замішання в місті», «Поклик віків»).

Поети-модерністи зазвичай сприймають місто візуально, відтворюючи його реалії за допомогою зорових образів, утім, вже з кінця століття в українській урбаністичній ліриці з'являються твори, в яких візуальний (тобто найбільш традиційний і усталений) образ міста поступається іншим формам його образної інтерпретації, зокрема через слухові (В. Еллан-Блакитний «Маніфестація», П. Карманський «В Римі», «Горить...») та кінетичні (М. Семенко «Місто», «Вірш», «Замішання в місті») образи, тобто такі чуттєві враження, які були пов'язані насамперед із інтенсифікацією власне урбанізаційних та техногенних процесів діяльності міста, поживленням темпів життя, зростанням кількості міського населення, чисельності

об'єктів будівництва та виробництва, рухом транспорту.

Отже, внаслідок проведеного дослідження було встановлено, що:

1) у період кінця XIX – початку XX ст. тема міста остаточно стверджується в українській ліриці як окремий і повноправний тематичний феномен сучасної поезії;

2) на відміну від реалістичної лірики, в якій урбаністична тематика пов'язана із традиційними мотивами протесту проти соціального та національного гноблення пригніченої російською імперією України, в межах модерністської урбаністичної парадигми тема міста розглядається в контексті більш складних і різноспрямованих тематичних опозицій (місто – село, місто – природа, місто – цивілізація, місто – суспільство, місто – нація, місто – людина та ін.);

3) у творчості поетів-модерністів урбаністична проблематика суттєво розширюється: поряд із традиційною для реалістів соціальною та національно-патріотичною проблематикою в міській ліриці модерністів кінця XIX – початку XX ст. спостерігаємо й численні звернення до культурологічної, екзистенційної, метафізичної проблематики, зокрема серед предметних реалій міської поезії кінця XIX – початку XX ст. домінують образи вулиць і вуличного натовпу, міських будівель, засобів транспорту, зокрема потягу, трамвая, літака, а також змальовуються такі міські реалії, як ліхтар, магазин, кав'ярня, сад, зоопарк, міський парк розваг, цирк, кінотеатр, вар'єте, аптека та ін. Крім власне об'єктів міської забудови та транспортної інфраструктури поети-модерністи активно вводять у свої твори й окремі предметні атрибути міста, такі як асфальт, метал, каміння, скло, дим, електрика та ін.

Висновки. Зважаючи на викладене вище, зауважимо, що аналіз тематичного спектра української урбаністичної лірики кінця XIX – початку XX століть засвідчує достатньо широкий діапазон її художніх пріоритетів, пов'язаних з остаточною ствердженням у тогочасній поезії міської тематики, диференціації стратегій та її розвитку в традиційній, реалістичній та новій, модерністській поезії, суттєве розширення в межах останньої концептуальної парадигми предметних зацікавлень та авторських оцінних рецепцій урбаністичних реалій та їхнього ціннісного значення для життя й діяльності сучасного їм суспільства.

Перспективи подальших досліджень з означеної проблематики вбачаємо в аналізі основних етапів історичного розвитку української урбаністичної лірики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Грабович, Г. (2005). Мітологізації Львова: відлуння присутності та відсутності. Тексти і маски. Київ: Критика. С. 155–181.

Ковалів, Ю. (2000). Українська поезія першої половини XX ст. Київ: Перше вересня. 40 с.

Гундорова, Т. (2001). Київ як топос: міфологічна парадигма. *Біблія і культура*: збірник наукових статей. Чернівці. Вип.3. С.157–162.

Андрусів, С. (2000). Модус національної ідентичності. Львівський текст 30-х рр. XX ст. Львів:

Львівський національний університет ім. І. Франка; Тернопіль: Джура. 340 с.

Черкасенко, С. (1991). Твори: в 2 т. Т. 1: Поезія. Драматичні твори. Київ: Дніпро. 891 с.

Вороний, М. (1996). Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика. Київ: Наукова думка. 704 с.

Українка Леся. (1975). Зібрання творів: у 12 т. Т. 1: Поезії. Київ: Наукова думка. 447 с.

REFERENCES

Hrabovych, H. (2005). Mitolohizatsii Lvova: vidlunnia prysutnosti ta vidsutnosti [Mythology of Lviv: echoes of presence and absence]. *Teksty i masky*. Kyiv: Krytyka. S. 155–181. [in Ukrainian].

Kovaliv, Yu. (2000). Ukrainska poeziia pershoi polovyny XX st. [Ukrainian poetry of the first half of the 20th century]. Kyiv: Pershe veresnia. 40 s. [in Ukrainian].

Hundorova, T. (2001). Kyiv yak topos: mifolohichna

paradyhma [Kyiv as a topos: a mythological paradigm]. *Bibliia i kultura: zbirnyk naukovykh statei*. Chernivtsi. Vyp. 3. S.157–162. [in Ukrainian].

Andrusiv, S. (2000). Modus natsionalnoi identychnosti. Lvivskiy tekst 30-kh rr. XX st. [Mode of national identity. Lviv text of the 30s of the 20th century]. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet im. I. Franka; Ternopil: Dzhura. 340 s. [in Ukrainian].

Cherkasenko, S. (1991). Tvory: v 2 t. T. 1. Poeziia. Dramatychni tvory [Works: in 2 volumes. T. 1. Poetry. Dramatic works]. Kyiv: Dnipro. 891 s. [in Ukrainian].

Voronyi, M. (1996). Poezii. Pereklady. Krytyka. Publitsystyka [Poetry. Translations. Criticism. Journalism]. Kyiv: Naukova dumka. 704 s. [in Ukrainian].

Ukrainka Lesia. (1975). Zibrannia tvoriv: u 12 t. T. 1. Poezii [Collection of works: in 12 volumes. T. 1. Poetry]. Kyiv: Naukova dumka. 447 s. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 05.09.2023